

Azərbaycan Tibb Universiteti

TƏSDİQ EDİRƏM

**ATMOSFER HAVASI VƏ
TORPAQ GİGIYENASI**

Fənni üzrə

“Qidalanma və tibbi ekologiya”

kafedrasının müdiri

t.ü.f.d., dos., Respublikanın
əməkdar müəllimi İ.R.Əhmədov

İŞÇİ TƏDRİS PROQRAMI

(SILLABUS)

imza _____

Gigiyena ixtisas, İctimai səhiyyə fakültəsi

FƏNNİN KODU:

FƏNNİN NÖVÜ:

məcburi

FƏNNİN TƏDRİS SİSTEMİ:

P-7

FƏNNİN KREDİTİ:

4 kredit

FƏNNİN TƏDRİS FORMASI:

əyani

FƏNNİN TƏDRİS DİLİ:

azərbaycan, rus

FƏNNİ TƏDRİS EDƏN MÜƏLLİMLƏR:

t.ü.f.d., dos. İ.R. Əhmədov
t.e.d., məsl. prof. M.S. Qasimov
b.ü.f.d., dos. Q.S. Qəniyeva
t.ü.f.d., dos. Ş.X. Səmədov
t.ü.f.d., b/m. T.Ə. İsgəndərova
ass. V.M. Kazımova

KAFEDRANIN ƏLAQƏ NÖMRƏSİ:

012 595-54-37

E.mail:

department_nutriology@amu.edu.az

PREREKVİZİTLƏR:

Fənnin tədrisi üçün öncədən tədrisi zəruri olan fənlər:
Su və su təchizatı gigiyenası

Ümumi gigiyena,

KORREKVİZİTLƏR:

Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa tədrisi olunması zəruri olan fənlər:

KURSUN TƏSVİRİ:

Yaşayış məskənlərin atmosfer havasının və torpağının çirklənməsinə nəzarət yetirmək, əsas çirkləndirmə mənbələrini aşkar etmək, atmosfer havası və torpaq çirkləndiricilərinin əhali sağlamlığına, məişət-həyat tərzinə təsirini öyrənmək və atmosfer havasının və torpağın çirklənməsinin azaldılması istiqamətində geniş profilaktiki tədbirlər hazırlamaq qaydalarını öyrətməklə məşğul olur.

Bundan əlavə atmosferi və torpağı çirkləndirən maddələr üçün normativlər hazırlamaq, hər bir çirkləndirici maddə üçün yol verilən icazə həddi konsentrasiyasını (İHK) hazırlamağın elmi və təcrübi yanaşmalarını, havanın və torpağın çirklənməsini gigiyenik cəhətdən qiymətləndirməyi, bu sahədə dövlət sanitariya nəzarətinin istiqamətlərini (cari və xəbərdaredici) öyrənməyi və həyata keçirməyi öyrədir.

KURSUN MƏQSƏDİ:

Fənin əsas məqsədi sanitar-epidemioloji xidmət idarələrinin praktiki fəaliyyətinin elmi cəhətdən əsaslandırılması ilə yanaşı ətraf mühitin əsas amillərindən biri kimi atmosfer havasının və torpağın çirklənməsinin qarşısını almaq və onun aradan qaldırılması istiqamətində sağlamlaşdırıcı profilaktik tədbirlər və əhalinin xəstələnmələrinin öyrənilməsi və onun azaldılması sahəsində işlər aparmaq, göstərilən sahədə, yəni atmosfer havası və torpağın çirklənməsinin profilaktikası məqsədilə tədbirlər hazırlamaqla tövsiyələr verməyin təcrübi bacarıqlarını aşılamaqdan ibarətdir.

KURSUN NƏTİCƏLƏRİ:

Fənin mənimsənilməsi nəticəsində tələbələr yaşayış məskənlərinin atmosfer havasının və torpağının çirklənməsinin xarakterini, çirkləndiriciləri (avtonəqliyyat, sənayə obyektləri, elektrik stansiyaları, mərkəzi isidilici sistemlər, heyvandarlıq təsərrüfatları, qazıntı, dağ-mədən işləri) müəyyən etməyi bacarmalı; onların atmosfer havasına və torpağa verdiyi inqredientlərinin təyin edilmə üsullarına yiyələnməyi, atmosfer havası və torpaq çirkləndiricilərinin əhali sağlamlığına və həyat tərzinə təsirini öyrənməyi bacarmalı; bundan əlavə bu sahədə xəbərdaredici və cari sanitariya nəzarətinin aparılma qaydalarını bilməli; atmosfer havasının və torpağın sanitar mühafizəsi sahəsində profilaktiki tədbirləri hazırlamağı, tövsiyələr verməyi bacarmalıdırlar.

FƏNN ÜZRƏ PRAKTİK MƏŞĞƏLƏ MÖVZULARI:

1. Yaşayış məntəqələrində atmosfer havası çirklənmələrinin müşahidəsi sisteminin gigiyenik qiymətləndirilməsi. Stasionar nöqtələrdən alınan məlumatlara əsasən atmosfer havasının çirklənmə vəziyyətini qiymətləndirməyə dair tələbələrin müstəqil işi – 4 saat
- 2-3. Sənaye müəssisələrinin sanitar-mühafizə zonalarının (SMZ) təşkilinin gigiyenik qiymətləndirilməsi – 8 saat
4. Aralıq kollokvium – 4 saat
5. Atmosfer havasını çirkləndirən lokal (yeganə) stasionar mənbə üçün tullantıların yol verilən səviyyəsinin (TYVS) və onun hündürlüyünün hesablanması – 4 saat
6. Atmosfer havasının kimyəvi tərkibinin müayinə üsulları. Məşəlaltı müşahidənin təşkili metodikası. Atmosfer havasını çirkləndirmə mənbəyi olan sənaye obyektlərinin sanitariya müayinəsi – 4 saat
7. Aralıq kollokvium – 4 saat
8. Torpaqda ekzogen kimyəvi maddələrin gigiyenik normalaşdırılmasına metodik yanaşmalar. Torpaqda kimyəvi maddələrin əsas zərərlik göstəricilərinə görə yol verilən konsentrasiyalarının təyini və icazə həddi konsentrasiyanın müəyyən edilməsi – 8 saat
9. Torpağın sanitar vəziyyətinin gigiyenik qiymətləndirilməsi – 4 saat
10. Yekun məşğələ. Kollokvium – 4 saat

FƏNNİN MÜHAZİRƏ MÖVZULARI:

1. Atmosfer havasının gigiyenik əhəmiyyəti. Atmosfer havası elminin inkişaf mərhələləri və problemin müasir aspektləri – 2 saat
2. Atmosfer havasının çirklənmə mənbələri, onların gigiyenik xarakteristikası və yayılma mexanizmi – 2 saat
3. Atmosfer havasının keyfiyyətinin əhalinin sağlamlığına təsiri və onun öyrənilməsinə metodik yanaşmalar – 2 saat
4. Yaşayış yerlərinin atmosfer havasının mühafizəsi sahəsində əsas tədbirlər – 2 saat
5. Torpaq gigiyenasının inkişaf tarixi. Torpağın əsas xassələrini və tərkibini xarakterizə edən göstəricilər. Onların gigiyenik əhəmiyyəti – 2 saat
6. Torpağın əhalinin sağlamlığına və həyat tərzinə təsiri. Torpağın endemik və epidemik əhəmiyyəti – 2 saat
7. Torpağın çirklənmə mənbələri, onların gigiyenik xarakteristikası – 2 saat
8. Torpağın sanitariya mühafizəsi sahəsində tədbirlər – 2 saat

Fənnin bütün mövzuları üzrə nümunəvi testlər elektron variantda hazırlanır və Universitetin rəsmi www.amu.edu.az saytında yerləşdirilir.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ:

Fənn üzrə kredit toplamaq üçün lazımı 100 balın toplanması aşağıdakı kimi olacaq:

50 bal – imtahana qədər:

10 bal – dərslə davamiyyət, 10 bal – sərbəst iş,

30 bal – laborator və seminar dərslərində toplanacaq ballardır.

Semestr ərzində 3 dəfə kollokvium (kontrol iş) keçiriləcəkdir. Kollokviumda iştirak etmədikdə jurnalda 0 (sıfır) bal qeyd olunacaqdır.

50 bal – imtahanda toplanacaq.

İmtahan test üsulu ilə keçiriləcəkdir. Test 50 sualdan ibarət olacaqdır. Hər sual bir baldır. Səhv cavablanan suallar düzgün cavablanan sualların ballarını silmir.

QEYD:

İmtahanda minimum 17 bal toplanmasa imtahana qədər yığılan ballar toplanılmayacaq. İmtahanda və imtahana qədər toplanan ballar cəmlənir və yekun miqdar aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

A - “Əla“	- 91-100
B - “Çox yaxşı”	- 81-90
C - “Yaxşı”	- 71-80
D - “Kafi”	- 61-70
E - “Qənaətbəxş”	- 51-60
F - “Qeyri kafi”	- 51 baldan aşağı

SƏRBƏST İŞ:

Semestr ərzində 2 sərbəst iş tapşırığı verilir. Hər tapşırığın yerinə yetirilməsi 5 (beş) balla qiymətləndirilir. Sərbəst iş Microsoft Office PowerPoint formasında, həcmi 12-15 slayd olmalıdır.

Hər bir sərbəst iş tələbənin fərdi fikirlərinin məcmusu olduğuna görə plaqiat yolverilməzdir. Sərbəst işlərin nəticələri elektron jurnalda qeyd olunur.

Son tarixdən sonra təqdim olunan sərbəst işlər səbəbindən asılı olmayaraq nəzərə alınmayacaq.

ƏDƏBİYYAT:

1. К.И. Акулов, К.А. Буштуева. Коммунальная гигиена. Москва, 1986
2. Е.И. Гончарук, Р.Д. Габович, В.А. Рудейко и др. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене. Москва, 1982
3. Е.И. Гончарук, Р.Д. Габович, С.И. Гаркавый, В.А. Рудейко, И.И. Ткаченко и др. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене. Москва, 1990
4. Гигиена XXI века. Под ред. Г.И. Румянцева. М. 2001
5. М.Г. Керимова, А.М. Мамедов, С.А. Ахмедова. Гигиена атмосферного воздуха. Баку, 1990
6. Е.И. Гончарук. Коммунальная гигиена. Москва, 2006

KURS İŞİ: Bu fənn üzrə kurs işi nəzərdə tutulmur

TƏCRÜBƏ: Bu fənn üzrə istehsalat təcrübəsi nəzərdə tutulur

Hazırladı: kafedra müdiri, t.e.n., dos. İ.R. Əhmədov
tədris işləri üzrə müdir müavini, ass. A.B. Vəlibəyova